

№ 33 (2023) С. 88–93
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 727.7

ORCID ID: 0009-0000-7129-944X

ORCID ID: 0000-0001-5901-4480

DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-10>

Остап Кутняк

*аспірант кафедри теорії, історії
архітектури та синтезу мистецтв
Національна академія образотворчого
мистецтва та архітектури
Ostap.kutniak@naoma.edu.ua*

Володимир Чернявський

*доктор архітектури, професор
Національна академія образотворчого
мистецтва та архітектури
Volodymyr.cherniavskiy@naoma.edu.ua*

КЛАСИФІКАЦІЯ БУДІВЕЛЬ АРТЦЕНТРІВ У РАЗІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Анотація. Метою цієї статті є визначення та формування загальної класифікації артцентрів України задля покращення наявної мережі культурно-побутового обслуговування населення такими об'єктами. **Методи дослідження.** В основу дослідження покладено методи функціонально-планувального аналізу і дослідження залежності місцезонашування творчих центрів та соціального впливу артцентрів на місцеву громаду. **Результати.** У тексті проаналізовано критерії класифікації українських артцентрів та здійснено спробу оновити сталі підходи. За визначеними ознаками (функціональний вектор, розміщення у структурі міста, соціальний вплив, радіус цього впливу, метод освоєння території) наводяться приклади українських артцентрів. Розглянуто різні типи українських артцентрів, такі як галереї, музеї, простори для проведення мистецьких подій, для роботи і молодіжної співпраці, а також центри, які займаються загальним поширенням українського мистецтва незалежно від виду і жанру. Текст дає загальне уявлення про різноманітність артцентрів в Україні, їхні функції, значення для культури загалом. Класифікація українських творчих центрів є важливим інструментом для розуміння специфіки цих культурних інституцій, їхнього гармонійного функціонування як окремих одиниць, які разом утворюють загальну мережу артцентрів нашої держави. Залежно від кожного з вищезазначених критеріїв можна зрозуміти, на яку аудиторію розрахований артцентр, який тип виставок та подій є найбільш характерним для нього та яку роль він відіграє у формуванні мистецької сцени України. **Висновки.** На основі аналізу кожної з характеристик та вимог визначено і сформульовано класифікацію артцентрів України, яка сприятиме формуванню і подальшому розвитку культурного середовища регіонів України.

Ключові слова: архітектура, артцентр, мистецький центр, мистецький простір, галерея, музей, артзапов, багатофункціональний комплекс.

Ostap Kutniak

*Postgraduate Student of the Department of Theory and History
of Architecture and Synthesis of Arts
National Academy of Fine Arts and Architecture
Ostap.kutniak@naoma.edu.ua*

Volodymyr Cherniavskiy

Doctor of Architecture, Professor

National Academy of Fine Arts and Architecture

Volodymyr.cherniavskiy@naoma.edu.ua

THE CLASSIFICATION OF ART-CENTER BUILDINGS IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE CULTURAL ENVIRONMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE

Abstract. *The purpose of this article is to define and form a general classification of Art centers of Ukraine in order to improve the existing network of cultural and household services for the population with these objects. Research methods.* The research is based on the methods of functional and planning analysis and the study of the dependence of the location of creative centers and their social impact of art centers on the local community. **The results.** The text analyzes the criteria for the classification of Ukrainian art centers and attempts to update the established approaches. Examples of Ukrainian art centers are listed according to certain features (functional vector, placement in the city structure, social influence, radius of this influence, method of territory development). Different types of Ukrainian art centers are considered, such as galleries, museums, spaces for artistic events, for work and youth cooperation, as well as centers that deal with the general distribution of Ukrainian art regardless of type and genre. The text provides a general idea of the variety of art centers in Ukraine, their functions, significance for culture as a whole. The classification of Ukrainian creative centers is an important tool for understanding the specifics of these cultural institutions, their harmonious functioning as separate units, which together form the general network of art centers of our country. Depending on each of the above criteria, it is possible to understand which audience the art center is designed for, which type of exhibitions and events is most characteristic of it, and what role it plays in the formation of the art scene of Ukraine. **Conclusions.** Based on the analysis of each of the characteristics and requirements, a classification of Art centers of Ukraine was determined and formulated, which will contribute to the formation and further development of the cultural environment of the regions of Ukraine. **Key words:** architecture, art center, art space, gallery, museum, art factory, multifunctional complex.

Постановка проблеми. Україна – країна з багатою культурною спадщиною, де протягом багатьох століть розвивалися та існували різноманітні творчі течії і напрями. Артцентри в Україні відіграють важливу роль у розвитку сучасного мистецтва, пропагуючи нові ідеї та концепції, сприяючи розширенню аудиторії і підтримці творчості молодих художників. Такі центри підносять культурний простір на новий рівень, допомагають підтримувати і розвивати креативність індивідуальних талантів. Крім того, артцентри забезпечують доступ до мистецтва і культури широкому колу людей, включаючи тих, хто раніше не мав можливості знайомитися з подібною діяльністю. Кожен артцентр в Україні має свою унікальність, оскільки вони відображають культурні традиції, погляди та стиль своєї місцевості. І хоча всі вони допомагають підтримувати й розвивати культуру в Україні, нині відсутня класифікація, за якою можна визначати подібність або відмінність окремих мистецьких комплексів, їхню приналежність до окремих груп, функціональну визначеність, соціальний вплив на оточення, метод освоєння території тощо [1, с. 73–74].

Актуальність дослідження. Оцінка сучасного стану розвитку культурного середовища регіонів України дає змогу стверджувати, що сьогодні є чимало закладів культури, які

виконують різні функції художнього спрямування. Дуже стисле визначення артцентру – функціональний громадський центр, мета якого – заохочувати мистецьку практику із наданням відповідного приміщення. Нині на тлі повномасштабної війни зростає попит на українську культуру, чому сприяє зміна національної свідомості та почуття громадянської ідентичності. Українці стали більш зацікавлені в тому, що робить їх українцями, почали детальніше заглиблюватись у теми своєї культурної спадщини та історії. Відчуття єдності та патріотизму зміцнюються через мистецькі проекти, які збирають разом громаду та відображають національні цінності.

Можливість формування загальної класифікації будівель артцентрів України дасть змогу вирішити проблему створення мережі обслуговування населення такими об'єктами, які є важливими елементами соціальної інфраструктури міських і сільських поселень України. Мережа артцентрів може стати важливим чинником розвитку культури і туризму в Україні, збільшити кількість культурних подій та заходів, сприяти взаємодії між мистецькими спільнотами та розвитку нових напрямів мистецтва [2, с. 117–121]. Загальна класифікація артцентрів допоможе врегулювати питання розміщення таких об'єктів

з урахуванням їхнього функціонального призначення та особливості будівель; вирішити питання фінансування та підтримки артцентрів на державному та місцевому рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

О. Захарова у статті «Мистецькі галереї та центри в умовах сучасного арт-ринку» виділяє низку особливостей сучасного українського мистецького ринку, визначає артцентри як специфічні соціальні простори [1, с. 72]. У статті О. Костюченко «Сучасні тенденції в організації мережі артцентрів» автор узагальнює досвід проектування, будівництва й експлуатації споруд мистецьких комплексів із виявленням сучасних тенденцій, розглядає архітектурно-планувальне формування творчих закладів та визначає вплив моделі мережі артцентрів на підпорядкування цих структур згідно з рівневою класифікацією задля поєднання в єдину систему [2, с. 105]. Р. Галишич та О. Лінда у статті «Містобудування та територіальне планування» аналізують основні тенденції проектування артцентрів на прикладі вітчизняного та закордонного досвіду [3, с. 51]. О. Бреус у статті «Про арт-ринок в Україні і як на ньому вижити справжньому митцеві» підсумовує засідання щодо розгляду проблем арт-ринку України, де, наприклад, порушується питання неправильної взаємодії всіх його учасників, зокрема галерей як структур виставкової діяльності та продажу творів мистецтва [4]. Є. Буцикіна у матеріалі «Топ 10 Київських галерей та центрів сучасного мистецтва» для журналу ArtsLooker та Н. Бойченко у матеріалі «Топ 7 Галерей сучасного мистецтва у центрі Львова» для Медіа-Хаб «Твоє Місто» наводять списки артцентрів відповідних міст, коротко описують їхні види діяльності, згадують історії заснування [5; 6]. Водночас єдина класифікація артцентрів лишилась поза увагою авторів і потребує подальшого дослідження.

Мета статті – сформувати загальну класифікацію артцентрів України задля покращення наявної мережі культурно-побутового обслуговування населення України такими об'єктами.

Виклад основного матеріалу. Наша країна має багату історію та культуру, і місцеві артцентри є своєрідним підтвердженням цього. Різноманітність їхніх функцій та місць розташування дає змогу кожному відвідувачеві знайти щось цікаве та особливе для себе. Неважливо, чи це галерея, музей, театр чи музичний зал – українські артцентри вправно виконують свої основні функції. Класифікація мистецьких комплексів може бути здійснена

за різними критеріями. Автор рекомендує виділити артцентри за функціональним вектором, розміщенням у структурі міста, соціальним впливом, радіусом впливу, методом освоєння території тощо. *Функціональний вектор.* Функціональний вектор артцентру визначається його завданнями та функціями. Розглянемо три основні функціональні вектори, які можна виділити в артцентрах України. *Виставковий вектор.* В артцентрах з виставковим вектором головним завданням є презентація творів мистецтва, які є основним елементом цього типу центрів. Такі артцентри зазвичай мають великі виставкові зали, в яких проводяться виставки та інші події, пов'язані з мистецтвом [4]. Прикладами артцентрів з виставковим вектором можуть бути “PinchukArtCentre” у Києві [3, с. 53], “Modern Art Research Institute” у Львові, «Мистецький Арсенал» у Києві і багато інших артцентрів, які ще будуть зазначені у статті в інших категоріях. *Освітній вектор.* Артцентри з освітнім вектором відіграють важливу роль у розвитку мистецької освіти в Україні. Такі центри зазвичай мають власні навчальні програми, проводять майстер-класи та лекції з мистецтва для дітей та дорослих. Прикладами артцентрів з освітнім вектором можуть бути “Kyiv Academy of Media Arts” у Києві, “Lviv Academy of Arts” у Львові. У цьому сенсі НАОМА також можна сміливо віднести до артцентрів, адже заклад повністю відповідає цьому визначенню, заохочуючи молоді таланти до мистецької діяльності. *Творчий вектор.* Артцентри з творчим вектором сприяють розвиткові творчості молодих митців, пропагують нові ідеї та концепції в мистецтві. Такі артцентри зазвичай мають студії для роботи митців, простори для проведення виставок та презентацій, організують резиденції для художників [5]. Прикладами артцентрів з творчим вектором можуть бути “YermilovCentre” у Харкові, «Дзига» у Львові, Арт-завод «Платформа», “Karas Gallery” у Києві.

Розміщення у структурі міста. Розміщення артцентру також відіграє важливу роль у його функціонуванні та впливає на сприйняття і взаємодію з аудиторією. Розглянемо три основні місцезнаходження артцентрів. *Історичний центр міста.* Розташування артцентру в історичному центрі міста привертає увагу до його діяльності, оскільки саме тут знаходяться найбільш популярні місця для відвідування. Також таке місцезнаходження дає можливість артцентру взаємодіяти з іншими культурними

установами міста. Прикладами артцентрів, розташованих в історичному центрі міста, можуть бути “Korydor Gallery” у Луцьку, “M17 Contemporary Art Center”, “Karas Gallery” у Києві, «Дзига» у Львові.

Новобудови та індустріальні простори. Артцентри, розташовані у новобудовах та індустріальних просторах, часто мають великі простори для проведення виставок та івентів, забезпечують атмосферу креативності та інновації. Такі місця часто знаходяться на околицях міста, що забезпечує більшу площу та можливість експериментів з архітектурою і дизайном. Прикладами артцентрів, розташованих у новобудовах та індустріальних просторах, можуть бути Арт-завод «Платформа», “Unit. City” у Києві, Арт-завод «Механіка» у Харкові, «Пром-прилад» у Івано-Франківську тощо.

Парки та сквери. Розташування артцентру у парках та скверах дає змогу поєднати мистецтво з природою. Такі місця сприяють релаксації, мають більш відкриту та доступну атмосферу і дають змогу артцентрові взаємодіяти з місцевими мешканцями. Прикладом артцентру, розташованого поблизу парку, може бути зовнішня частина «Мистецького Арсеналу» у Києві, “Fest!Republic” у Львові.

Соціальний вплив.

Ще одним критерієм, за яким можна класифікувати українські артцентри, є соціальний вплив. Більшість артцентрів тим чи іншим чином спрямовані на вирішення соціальних проблем та позитивно впливають на громаду.

Соціально-активні артцентри. Такі артцентри мають на меті створювати зручні умови для розвитку мистецтва в громаді, залучати людей до культурного життя та сприяти соціальній інтеграції. Прикладами соціально-активних артцентрів можуть бути Арт-завод «Механіка» у Харкові, «Центр Довженка» у Києві.

Артцентри, спрямовані на розвиток молодіжної культури. Такі артцентри створюють можливість для молоді для розвитку своїх талантів та інтересів у різноманітних сферах, у тому числі мистецтві та культурі. Вони можуть надавати приміщення для проведення молодіжних проєктів, концертів, виставок та інших заходів. Прикладами артцентрів, спрямованих на розвиток молодіжної культури, можуть бути «Молодіжний театр», “Karas Gallery”, Арт-Завод «Платформа» і чимало інших. Більшість артцентрів з цієї статті можна віднести до цієї категорії.

Артцентри, що працюють з вразливими групами населення. Такі артцентри спрямовані

на допомогу людям з інвалідністю, бездомним, внутрішньо переміщеним особам, дітям та іншим групам населення, які потребують підтримки й допомоги. Вони можуть пропонувати майстер-класи, театральні вистави, музичні заходи та інші культурні події, що сприяють соціальній інтеграції та розвитку творчих навичок. Прикладами артцентрів, що працюють з вразливими групами населення, можуть бути творчий центр «Добро» у Білій Церкві, «Простір Мрій» у Львові, студія «Толока» у Києві тощо. Зазвичай подібні артцентри мають зовсім невеликі приміщення і працюють на ентузіазмі волонтерів.

Радіус впливу.

Вищезазначений критерій означає відстань, на яку поширюється соціальний вплив артцентру. Таким чином, українські артцентри можуть бути класифіковані на такі категорії:

Локальні артцентри. Ці артцентри мають дуже обмежений радіус впливу, що обмежується територією міста або навіть окремою частиною міста. Вони часто фокусуються на місцевих проблемах та викликах, спрямовані на взаємодію з місцевими мешканцями, щоб відтворювати мистецтво та культуру в місцевому середовищі. Приклад локальних артцентрів – «Пласт-Арт» у Чернігові.

Регіональні артцентри. Такі артцентри мають більший радіус впливу, ніж локальні, охоплюючи декілька міст та регіонів. Вони зазвичай займаються вирішенням проблем, що відчутні на рівні регіону, та працюють над інтеграцією місцевої культури у більш широкому контексті. Приклади регіональних артцентрів: «Центр Сучасного Мистецтва М17», “Karas Gallery” у Києві, «Дзига» у Львові.

Національні артцентри. Такі артцентри мають національний статус і виконують важливу культурну місію. Вони відіграють важливу роль у підтримці та просуванні національної культури та мистецтва. Тут зазвичай проводяться виставки національних майстрів, концерти та фестивалі, присвячені відзначенню важливих національних подій. Одним з прикладів національного артцентру є Національний художній музей України, розташований у Києві. Це великий культурний комплекс, який включає у себе колекції мистецтва, бібліотеку та виставкові зали. Центр організовує тематичні виставки й концерти, присвячені різним епохам та напрямкам у мистецтві. Іншим прикладом є Національний історико-культурний заповідник «Києво-Печерська лавра».

Хоча й не офіційно, проте так само національного рівня можна вважати “PinchukArtCentre”, «Мистецький Арсенал», Арт-Завод «Платформа», “Unit.City” у Києві, «Промприлад» в Івано-Франківську, “Fest!Republic” у Львові [6]. Ці мистецькі центри поширюють свою діяльність далеко за межі країни.

Метод освоєння території.

Є ще один критерій класифікації українських артцентрів – метод освоєння території [3, с. 51–56]. Цей критерій відображається в тому, звідки бере початок діяльність артцентру: від нового будівництва або реновації старої будівлі.

Нове будівництво. Деякі українські артцентри з'явилися завдяки новому будівництву. Такі центри зазвичай знаходяться на околицях міста і мають простору територію, що дає змогу проводити різноманітні виставки та інші заходи на відкритому повітрі. Ці артцентри мають сучасну архітектуру та сучасне обладнання, що дає змогу здійснювати якісну сучасну культурну діяльність.

Реновація старої будівлі. Деякі українські артцентри з'явилися завдяки реновації старих будівель. Вони зазвичай знаходяться в історичних будівлях та архітектурних пам'ятках, що вимагає обережного й уважного ставлення до самої будівлі та її історії. Артцентри такого типу зазвичай мають свою унікальну архітектуру та дизайн і дають змогу побачити мистецтво в поєднанні з історією. Серед прикладів – «Мистецький Арсенал» у Києві, збудований у стилі неокласицизму в XIX столітті та повністю відновлений в 2000-х роках; Львівський міський Палац мистецтв, розташований у бароковій будівлі з XVIII століття та був повністю відновлений у 2000-х роках. Є також чимало прикладів рефункціоналізації під артцентри саме промислових споруд, зокрема: Арт-завод «Платформа», Київ (шовковий комбінат); Арт-завод «Механіка», Харків (паровозобудівний завод); “Fest Republic!”, Львів (скляний завод); «Промприлад», Івано-Франківськ (завод із монтажних робіт); частина простору “Dominant Plaza”, Львів (завод «Полярон» із виготовлення електронних приладів); “Closer”, Київ (ткацька фабрика); “Unit.City”, Київ (мотоциклетний завод); частина простору “Cosmo MultiMall”, Київ (машинобудівний

завод «Більшовик»); “Arkan. Precarpathian Industrial Park”, Івано-Франківськ (виробничий завод); Індустріальний парк «Біла Церква», Біла Церква (промислові склади).

Новизна отриманих результатів полягає у науковій класифікації артцентрів, багатофункціональних мистецьких комплексів, благодійних мистецьких просторів тощо, що є основою для покращення наявної мережі культурно-побутового обслуговування населення України такими об'єктами.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Відповідно до визначеної класифікації об'єктів артцентрів за різними критеріями (за функціональним вектором, розміщенням у структурі міста, соціальним впливом, радіусом впливу, методом освоєння території) виявлені основні види і типи цих будівель. На поточний момент у мережі відсутня загальна класифікація артцентрів від українських авторів. Серед доступних є лише класифікації під авторством російських архітекторів, європейських та американських, які переважно розглядають ці простори за жанром мистецтва, що в них експонуються.

Проаналізувавши наявні українські артцентри, можемо твердити, що ці інституції суттєво впливають на мистецький і культурний розвиток України, а також допомагають створювати більш прогресивне та відкрите суспільство. Також вони впливають на розвиток міст та регіонів, допомагаючи їм стати більш привабливими для життя та розвитку бізнесу.

Артцентри в Україні мають різні функції, розташування, соціальний вплив, вони можуть працювати як окремо, так і у мережах, співпрацюючи з іншими інституціями та організаціями, щоб забезпечити більш широкий інтерес та підтримку мистецьких і культурних проєктів.

Запропонована класифікація може буде використана у процесі розробки нормативних документів, а особливо в період післявоєнної відбудови закладів культури, зруйнованої інфраструктури міських та сільських поселень регіонів України. Класифікація також допоможе краще зрозуміти роль артцентрів в українській культурі та підібрати оптимальну форму співпраці між різними мистецькими центрами та їхніми користувачами.

Список використаних джерел

1. Захарова О.А. Мистецькі галереї та центри в умовах сучасного арт-ринку. *Scientific Journal ScienceRise*. 2014. Вип. 3. С. 72–76. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mistetski-galereyi-ta-sentri-v-umovah-suchasnogo-art-rinku/viewer> (дата звернення: 23.02.2023).

2. Костюченко О.А. Сучасні тенденції в організації мережі артцентрів. Архітектура, будівництво, дизайн в освітньому просторі : колективна монографія. 2021. Вип. 1. С. 105–127. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/52756/1/105-127-%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8E%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).
3. Галишич Р.Я., Лінда О.Б. Сучасний досвід проєктування артцентрів. *Містобудування та територіальне планування*. 2014. Вип. 51, С. 51–56. URL: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/201451.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).
4. Бреус О. Про арт-ринок в Україні і як на ньому вижити справжньому митцеві. *Редакція «УНІАН»*. 2007. URL: <https://www.unian.ua/culture/76245-pro-art-rinok-v-ukrajini-i-yak-na-nomu-vijiti-spravjnomu-mittsevi.html> (дата звернення: 25.02.2023).
5. Буцикіна Є. Топ 10 Київських галерей та центрів сучасного мистецтва. *Редакція «ArtsLooker»*. 2017. URL: <https://artslooker.com/top-10-kiivskikh-galerey-ta-centriv-suchasnoho-mistetstva/> (дата звернення: 27.02.2023).
6. Бойченко Н. Топ-7 галерей сучасного мистецтва у центрі Львова. *Медіа-Хаб «Твоє місто»*. 2015. URL: https://tvoemisto.tv/news/top7_galerey_suchasnoho_mystetstva_u_tsentri_lvova_foto_71479.html (дата звернення: 27.02.2023).

References

1. Zakharova, O.A. (2014). Mystetski galereii ta centry v umovah suchasnoho art-rynku [Art galleries and centers in the conditions of the modern art market]. *Scientific Journal ScienceRise*. № 3. S. 321–378. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/mistetski-galereyi-ta-tsentri-v-umovah-suchasnoho-art-rinku/viewer> [in Ukrainian].
2. Kostyuchenko, O.A. (2021). Suchasni tendencii v organizacii merezhi art-centriv [Modern trends in the organization of a network of art centers]. *Arkhitektura, budivnytstvo, dyzayn v osvitynomu prostori: kolektyvna monografiya*. № 1. S. 105–127. Retrieved from: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/52756/1/105-127-%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8E%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> [in Ukrainian].
3. Halyshich, R.Y., Linda, O.B. (2014). Suchasnyi dosvid proectuvannya art-centriv [Modern experience in designing art centers]. *Mistobuduvannya ta terytorialne planuvanny*. № 51. S. 51–56. Retrieved from: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/02/201451.pdf> [in Ukrainian].
4. Breus, O. (2007). Pro art-rynok v Ukraini I yak na nyomu vyzhyty spravzhnyomu mytcevi [About the art market in Ukraine and how a real artist can survive on it]. *Journal «UNIAN»*. Retrieved from: <https://www.unian.ua/culture/76245-pro-art-rinok-v-ukrajini-i-yak-na-nomu-vijiti-spravjnomu-mittsevi.html> (Last accessed: 25.02.2023) [in Ukrainian].
5. Butsykina, E. (2017). Top 10 Kyivskykh galerey ta centriv suchasnoho mystectva [Top 10 Kyiv galleries and centers of contemporary art]. *Journal «ArtsLooker»*. Retrieved from: <https://artslooker.com/top-10-kiivskikh-galerey-ta-centriv-suchasnoho-mistetstva/> (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].
6. Boychenko, N. (2015). Top 7 galerey suchasnoho mystectva u centri Lvova [Top 7 contemporary art galleries in the center of Lviv]. *Media Hub «Tvoe Misto»*. Retrieved from: https://tvoemisto.tv/news/top7_galerey_suchasnoho_mystetstva_u_tsentri_lvova_foto_71479.html (Last accessed: 27.02.2023) [in Ukrainian].

Подано до редакції 21.03.2023